

Hasta kimdir?

Ulus Baker

1998

İçindekiler

Hasta kimdir?	4
Ulus Baker	5

Körotonomedyä | ulus baker | Hasta kimdir?

Hasta kimdir?

Ulus Baker

"hastalık hayata bir bakış tarzıdır." (g.d.)

Michel Foucault'nun eserinin ülkemizde pek tanındığını söyleyemeyiz, tanınmasına hizmet edebilecek tercümelerinin oldukça itici ve anlaşılmaz olduklarını da itiraf etmeliyiz, son olarak onun "postmodern" bir düşünür olarak uzak tutulması gerektiği fikrine yalnızca batılılaşmanın karşıtı islami-muhafazakâr yazarların alayla bakmaları da yeterince manidar, böyle bir fikir ülkemizde genelde sol entellektüeller tarafından paylaşıyor ve Türkiye gibi bir ülkede yaşayabilmek için iktidarlara karşı verilmesi zorunlu olan mücadeleler boyunca en azından birkaç noktada işe yarayabilecek olan bir düşünce ne yazık ki birtakım klişelere pek kolay teda ediliyor, oysa Foucault'nun büyük bir "doğruculukla" tasvir etmeyi başardığı "modern" denilen bütün bu kurumları, önce modern askeri kışla sistemini, ardından önce askeri sonra "sivil" hastaneyi, sonra zorunlu okulu, hapishaneyi ve bütün bu "disiplin" kurumlarını ithal eden bu satırları yazan kişi değil, Foucault'nun "postmodern" düşüncesini bu türden "disiplin" kurumlarının baskılan altında inlemekte olan koskoca bir nüfus için bir "lüks" olarak uzakta tutmaya çalışmak olsa olsa şuna varır: bugün artık her bakımdan "sorunlu" oldukları besbelli olan bu kurumlara "içkin" olan bir eleştiri de vardı; bu eleştiri ta başlangıçtan beri işin içindeydi; ve biz kurumları pekala ithal etmişken bu eleştiriye ithal etmemeyi makul görüyor haldeyiz...

ülkemizde de bu kurumlar en az batıdaki benzerleri kadar sorun yaratıyorlar, bunu f-tipi cezaevleri meselesinde oldukça can-yakıcı bir şekilde hissettik, hiçkimse bugünlerde dokunulamaz tek kurum olarak orada duran askeriye dışında eğitim sistemimizin, hastanelerimizin, ıslahevlerimizin ve benzeri kurumlarımızın çalıştığını, eğer yüzüstü bir bakan veya üst düzey bürokrat değilse söyleyemiyor, bunun nedeni sadece bu kurumların "kötü", "hastalıklı" ya da "mahkum edilmiş" yaşantıların dünyası olmalarından gelmiyor, aksine oralarda sunulan "hizmetlerin", yani bu kurumların kendi önlerine biçimsel olarak koymuş oldukları amaçlara eriştirecek yolların ve yöntemlerin yeterince işlemediklerinden yakınıyor, reform talebiyle ortaya çıkmayan hiç bir kurum yok gibi. Foucault'nun ironik bir şekilde altını çizdiği gibi, bütün bu "disipline dayalı" kurumlar sanki reform talepleriyle birlikte doğmuşlar: askeriyede reform, fabrika sisteminde reform, eğitimde reform, sağlık sisteminde reform, cezaevlerinde reform, genel olarak hukuk sisteminde reform...

aydınlanma ve Fransız devrimiyle tarihsel doğumlarını yaşayan, Napolyon savaştan aracılığıyla önce Avrupa'ya, kolonyal dönemde ise tüm dünyaya yayılan bu kurumların sadece "reformcuları" ilgilendirmeyen, doğrudan birilerinin hayatını ve yaşantılarını etkileyen bir yönleri olduğu genellikle unutulmuş gibi davranılır. fabrika işçi için bir sorundur, tıpkı hastanenin hasta için bir sorun oluşturduğu gibi; cezaevi mahkum için bir sorundur, tıpkı okulun öğrenci için bir sorun olduğu gibi... bu durum bize bir zamanlar "muhafazakar mistisizm" adına Türkiye'ye rahatlıkla ithal edilmiş bir filozofun, Henri Bergson'un nedense bu ithalatta bulunmayan çok derin bir düşünce ve uyansım hatırlatıyor: sorunlar ve sorular, soruldukları anda öyle bir devreye girerler ki, onlara bir cevap bulmak zorunluymuş gibi gelir, bir öğretmenin soracağı en saçma-sapan soruya muhakkak doğru ya da yanlış cevaplar olmalıdır, öğrenci şöyle düşünecektir: soru verili olduğuna göre doğru bir cevabı var, onu söylemeyi başarmalıyım... doğruluk-yanlışlık kriterleri nedense soruların kendisi için yoktur, cevaplarda bulunurlar, böylece gün geçmez ki bizim için hazırlanmış ve medyada kotarılmış (buna ajanda deniyor) birtakım sorulara ve sorunlara muhatap olmalıyız: psikolojik, sosyal, ekonomik sorunlar... neticede bu sorunların hangi anlamda şu ya da bu bireyi ilgilendiriyor olduğunu sormak bile anlamsızlaşıyor.

Sorunun öncelliği söz konusu kurumlardaki hayatı bir "yaşantı" ya da daha doğrusu bir "yaşam kesiti" kılan şeydir, böylece bizim bir "aile hayatımız" vardır, bir "iş hayatımız" vardır, maazallah cezaevine veya hastaneye düşersek bir "mahpus hayatımız", bir "hastalık dönemimiz" olacaktır, erkek vatandaşlar tam

anlamıyla vatandaş olabilmek için askere gideceklerdir... vesaire... vesaire... ve biz de bu kurumların bizi bir şekilde "yaşatmak" için varolduklarına inanmaya itiliriz: aile bakımını yürüttüğü çocuğu ve diğer aile fertlerini yaşatır, okul ulusal ve evrensel bilgiyi yaşatır, askeriye vatani yaşatır, fabrika nüfusu besler, hastane hastayı yaşatır, hapishane ise başka türlü yok edilmesi pekala mümkün olan mahkumu barındırarak dışarıdaki toplumun bekasını sağlar... sorun bu kurumlar oluşturulmadan, icad edilmeden ve geliştirilmeden önce insanların yaşayıp yaşamadığıdır.

Her durumda, birtakım olgusal gerçekler var: aileden okula, okuldan "vatani hizmete", oradan fabrikaya ya da "iş hayatına", bazen hastaneye, bazen cezaevine devredilip duruyoruz ölene dek... bu devir teslim işlevi, Gilles Deleuze'ün dikkat çektiği gibi hep bir "... artık değilsin" sözüyle gerçekleşiyor: okula başladığında sana "artık ailede değilsin" deniyor; böylece askerde veya fabrikada artık ailede ya da okulda değilsindir vesaire... Foucault'nun bu noktada sorduğu soru son derecede derindir: nasıl oluyor da her biri kendi kurallarına, ritüellerine, amaçlarına sahip olan bütün bu kurumlar hem birbirlerinden tümüyle farklı olduklarını iddia ediyorlar, hem de birbirlerini o kadar andırıyorlar?

"...Artık değilsin" bu disiplinler kurumları birer kapatma-kuşatma-dışlama mekanı haline dönüştürüyor, kapatarak öğretme, kapatarak çalıştırma, kapatarak tedavi etme, kapatarak disipline etme, kapatarak cezalandırma... ama sadece bastırarak, kapatarak, kısıtlayarak amaçlanan Foucault'nun deyişiyle "uysal" vücutlar ve ruhlar üretilmez. bu kurumların muhtemel bir sert direnişle karşılaşmamaları için, bütün "reform" girişimlerinin yanında bir de yalana, üçkağıda ve nobranlığa da ihtiyaç vardır, böylece sanığı mahkum eden yargıç. mahkumun gönderildiği binanın karşısına geçip "bu bir cezaevi değil, biz cezalandırmıyoruz, eğitiyoruz, tedavi ediyoruz, ıslah ediyoruz, böylece onu topluma kazandıracacağız..." diyebilecektir; aynı şekilde bir doktor için aslında bir "fabrika-işyeri" olan hastane hastayı bambaşka bir yaşantı biçimi çerçevesinde kapatıp kuşatacaktır. hepimiz Ali okulu'nu, yani çoğu kişinin okuma yazmayı okulda değil askerde öğrendiğini biliriz, kapitalizmin ilerlemiş dönemlerine tekabül eden fabrika sistemi ise (fordizm, taylorizm) bu ikiyüzlülüğün doruk noktasını oluşturuyor: orada olup bitenin serbest bir pazarda özgür rızasıyla emeğini satan kişinin "hakkını alması" olduğuna inanmamak için geçen yüzyıldan beri çok derin teorik uyanlar, araştırmalar yapılması gerekmişti, ama yine de bu yönde doğal bir inanış var gibidir: ücretli emek süreci "kapatılarak", gözetlenerek, denetlenerek, sürekli bir kontrol altında icra edilmektedir, fabrikanın hapishaneden çok farklı olmamasının, hastaneden tutun okula ve kışlaya varıncaya kadar bütün "disiplin" kurumlarının ondokuzuncu yüzyıl başlarından beri Bentham'ın ünlü Panopticon'unu temel mimari biçim olarak kabul etmelerinin nedeni budur, felsefi antropolojiye karşı... kültür antropolojisi Avrupa'da onzekizinci yüzyıl sonlarında oluşmaya başlıyor...

Posia

Ulus Baker
Hasta kimdir?
1998

<https://www.korotonomedia.net/kor/index.php%EF%B9%96id=21,152,0,0,1,0.html>

edu.wll.im